

PEDAGOGU PROFESIONĀLĀS PILNVEIDES KURSI KVALITĀTĪVAS IZGLĪTĪBAS NODROŠINĀŠANAI

Teachers' Professional Development Courses to Ensure Quality Education

Karīna Brikmane

National Centre for Education,
Ministry of Education and Science, Republic of Latvia

Abstract. *The focussed professional development of teachers ensures the quality of modern education. In the context of life-long education, each teacher has to develop their professional and personal competence, to ensure the development of general and professional skills and for teachers to be able to face new challenges and undertake their tasks in non-traditional, but well argued ways, because education strengthens intuition, confidence and the ability to knowingly transform acquired experience into innovation.*

The issue in the research establishes the contradictions seen within society between the goals set in education and their implementation in the teaching process.

Attention has been focussed in this research on the current national situation in the professional development of teachers, gathering information on what is offered and researching the improvements needed for a modern adult learning process.

The importance of the research was established by the need for changes in general education and the implementation of sustainable development principles. The main strategic principles, the observation of which could significantly increase the possibility of development are prescribed by the "Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030". They are – innovation, tolerance, co-operation and participation, which should also be included in the content of teachers' professional development courses, in this way directly influencing the improvement of the quality of education as well.

Keywords. *Inter-generational learning, learning from experience, life-long education, high quality education process, professional competence of the teacher, self-directed learning, sustainable development, teachers' professional development, quality of education.*

Ievads

Introduction

Tālākizglītības nozīme ar katru gadu pieaug, jo cilvēkiem ir jāapgūst arvien jaunas tehnoloģijas, jāpielāgojas mainīgajam darba tirgum. Mūsdienās vairs nav iespējams saglabāt konkurētspēju, ja zināšanas netiek papildinātas, tāpēc tālākizglītība kļūst arvien populārāka. Par šobrīd esošā laika atslēgas vārdus ir kļuvusi *mācīšanās*. Mācās visi – lieli un mazi. Izglītības mērķus – gan stratēģiskos, gan taktiskos būtībā īsteno pedagogs, tāpēc pedagogu izglītošanai un profesionālās meistarības pilnveidei tiek pievērsta īpaša uzmanība. Lai valsts būtu konkurētspējīga pasaules tirgū, lai konkurētspējīgabūtu ekonomika un tautsaimniecība, nepieciešami radoši, pat izcili darba darītāji. Lai izglītība būtu rezultatīva, nepieciešami radoši, domājoši izglītotāji-pedagogi, kas iesaistāmi

izglītošanas procesā – profesionālajā pilnveidē, kas tiek īstenota caur tālākizglītības kursiem. Tālākizglītībai ir jāpalīdz pedagogam integrēties Eiropas un pasaules izglītības sistēmā, kas prasa ātru reakciju, piemērošanos jaunām vajadzībām, pilnīgi jaunām situācijām reālajā skolu/augstskolu praksē. Pedagoģs varsev uzdot četrus jautājumus:

Vai man jāmainās?

Vai es gribu mainīties?

Vai es spēju mainīties?

Kā pārmaiņas saistītas ar radošumu?

Pozitīvu atbilžu rezultātā pedagogs kļūs konkurētspējīgs savu kolēģu vidū, nodrošinot arī skolēnam konkurētspējīgas izglītības ieguvu.

Pēdējos gados arvien biežāk izskan un jau iegājis aprītē ir vārds *kompetences*, kā arī kļūst nepieciešamas radoša darba iemaņas. Pols Kolards (*Paul Collard*, 2011), Lielbritānijas organizācijas “*Radošums, kultūra un izglītība*” izpilddirektors, norāda, ka mainās izglītības programmas, skolas, organizāciju misija, skolotāja darba vide un pati darbība, ir arī jārunā par jaunu uzvedību. Anglijas pieredze liecina, ka pārmaiņas nes pozitīvus rezultātus un, mainoties ikdienā, var daudz vairāk iegūt. Mūsdienu skolas ir pieradušas daudz mācīt un mazāk mācīties, jo mācīšanās ir sarežģīts process. No skolēniem vēlamies sagaidīt, lai viņi būtu pašmotivēti, pašdisciplinēti un pašmācoši. “*CAP-A-PIE Associates LTD*” direktors Gordons Pouds (*Gordon Poad*, 2011) no Lielbritānijas skolotājus aicina daudz uzmanīgāk pievērsties jēdziena “radošums” būtībai un iedzīvināšanai ikdienas praksē. Radošums ir praktiskās rīcības un oriģinālas darbības rezultāts. Skolēnu acīs vērtīgāks ir skolotājs ar plašu redzesloku, brīvu domu lidojumu, ar starpnozaru izglītības satura redzējumu.

Pētījuma uzdevumi ir noteikt pedagogu vajadzības izglītības procesa kvalitātes uzlabošanai, apzināt esošo situāciju pedagogu profesionālajā pilnveidē un sniegt ieteikumus pedagogu profesionālās pilnveides procesa organizācijai.

Pedagogu vajadzības izglītības procesa kvalitātes uzlabošanai ***Teachers' Needs for the Improvement of the Quality of the Process of Education***

Apkopojot pedagogu vajadzības izglītības procesa kvalitātes uzlabošanai, tika apzināti jau iepriekš veiktie pētījumi par pedagogam nepieciešamajām profesionālajām kompetencēm un prasībām pedagogu profesionālās pilnveides programmu saturam. ES struktūrfondu Nacionālās programmas projektā „Pedagogu tālākizglītības metodiskā tīkla nodrošinājuma izveide” (Nr.2006/0129/VPD1/ESF/PIAA/06/NP/3.2.5.1./0001/0001/0504) laikā no 2006. gada līdz 2007.gadam tika veikti divi pētījumi - SIA “DORUS” pētījums “*Prasības pedagogu profesionālās pilnveides programmu saturam, kā arī*

pedagogu tālākizglītības un skolu vajadzību apzināšana” un Turgus un sabiedriskās domas pētījumu centra “SKDS” pētījums “*Pedagogam nepieciešamās profesionālās kompetences*”. Pētījumu uzdevumi bija noskaidrot un izanalizēt pedagogu profesionālās kompetences un to atspoguļojumu normatīvajos aktos, kā arī izanalizēt dažādu mērķauditoriju izpratni un vajadzības attiecībā uz pedagogu profesionālo kompetenču pilnveidi Latvijā. SIA “DORUS” pētījuma mērķis bija noskaidrot profesionālās pilnveides programmu vajadzības. Pētījumā tika aptaujāti 1000 respondenti (skolu administrāciju pārstāvji, dažādu priekšmetu skolotāji, skolēnu vecāki), tika organizētas 10 fokusgrupu intervijas un 120 tiešās intervijas. Centra “SKDS” pētījuma ietvaros tika veiktas 12 padziļinātas intervijas ar izglītības politikas veidotājiem, pedagoģisko augstskolu pasniedzējiem, pašvaldības izglītības pārvalžu vadītājiem un speciālistiem, kā arī ar personāla atlases kompāniju konsultantiem. Tika organizētas 5 fokusgrupu diskusijas ar pedagogiem, skolēniem, skolēnu vecākiem un pedagoģisko augstskolu studentiem. Šajā posmā tika veikta esošās situācijas izpēte par prasībām pedagogu profesionālās pilnveides programmu saturam, kā arī pedagogu un skolu vajadzību apzināšana.

Pedagogam nepieciešamās kompetences raksturo (no pētījuma “*Pedagogam nepieciešamās profesionālās kompetences*”): detalizētas un padziļinātas zināšanas savā priekšmetā, prasme savus skolēnus motivēt mācīties, psiholoģiskā noturība un stabilitāte, bet vienlaikus augsti attīstītas empātijas spējas, augsti attīstītas saskarsmes un komunikācijas spējas, spēja pielāgoties, būt elastīgam un spējīgam apgūt jauno, vispārīgas zināšanas par dažādām dzīves jomām. Respondenti minēja ļoti dažādas zināšanas, prasmes un iemaņas, kuras, pēc viņu domām pedagogiem vajadzētu apgūt, tiesa, vairāk tās saistot nevis ar pedagogu formālajā izglītībā iegūto, bet gan „*lietas, kas vēl nāk ne tikai no viņa profesionālajām zināšanām*”. Aplūkojot detalizētāk respondentu atbildes, pētījumos tika izceltas sekojošas vajadzības: nepieciešamību attīstīt cilvēkmīlestību, savstarpējo sapratni ar citiem kolēģiem un skolēniem, psiholoģiskās zināšanas un pilnveidot saskarsmes prasmes.

Pētījumā par profesionālās pilnveides vajadzībām (SIA “DORUS”, 2007.g.) tika minēts, ka kursu saturā jāakcentē:

- darba metodes ar dažāda līmeņa skolēniem un tiem, kam ir grūtības programmas apgūvē;
- saskarsmes prasmes dažādos līmeņos: skolotājs-skolotājs, skolotājs-skolēns, skolotājs-vecāki;
- metodes disciplīnas nodrošināšanai klasē;
- metodes skolēnu mācīties prasmju attīstīšanai un praktiskā skatījuma attīstīšanai;
- metodes intereses radīšanai skolēnos par mācību priekšmetu;
- metodes skolēnu uzmanības noturēšanai;

- metodes, kas veicina skolēnu domāšanas attīstīšanu, viedokļu veidošanos, to paušanu un argumentēšanu;
- pasniegšanas metožu pielietošana praksē.

Jau pēc četriem gadiem - 2011.gadā ar Eiropas fondu atbalstu tika īstenots pētījums “*Pedagogu tālākizglītības vajadzību izpēte*”. Pētījuma mērķis bija izpētīt pedagogu tālākizglītības vajadzības, apzinot dažādas izglītības mērķa grupas – gan Latvijas iedzīvotājus kopumā, gan skolēnus un skolēnu vecākus, gan pedagogus, mērķauditorija - pedagogi, sociālie partneri un institūcijas, kas atbildīgas/ iesaistītas pedagogu tālākizglītībā. Pētījuma rezultāti uzrādīja, ka būtiskākās nepilnības pedagogu esošajās prasmēs un kompetencēs ļauj identificēt IT un svešvalodu prasmes – tās gan paši pedagogi pašnovērtējumos vērtē kritiskāk, gan arī citas mērķa grupas identificē kā nepietiekamas. Tāpat konstatēta nepieciešamība uzlabot situāciju attiecībā uz pedagoga personību jeb tādām personības iezīmēm kā tolerance, atvērtība, radošums u.tml. Kā arī prasme veidot starpdisciplināru mācību saturu. Kopumā liels ir to pedagogu īpatsvars, kuri tajā brīdī nav apmierināti ar pieejamajām tālākizglītības iespējām – gan to saturiskas neatbilstības savām vajadzībām dēļ, gan dažādu tehnisku iemeslu dēļ (nokļūšana kursu pasniegšanas vietā, pārāk liela samaksa u.c.). Pētījums liek secināt, ka nepieciešami gan saturiski, gan organizatoriski uzlabojumi esošajā pedagogu tālākizglītības piedāvājumā.

N.L.Geidžs un D.C.Berliners (1999) apraksta skolotāja profesionālās attīstības stadijas no iesācēja līdz eksperta līmenim (1.tab.). Katra pakāpe norāda izzināšanas spējas, kas raksturo skolotāja darbību, profesionālās un personiskās vajadzības attiecīgajā periodā.

1.tabula

**Skolotāja profesionālās attīstības stadijaspēc Geidža, Berlinera(1999)
*Gage, Berliner(1999) The stages of teacher's professional development***

Statuss	Raksturīgākā īpašība
Iesācējs	Piesardzīgs
Augstākās pakāpes iesācējs	Vērīgs
Kompetents izpildītājs	Racionāls
Eksperts	Intuitīvi racionāls

Realitātē attīstība no iesācēja līdz ekspertam ir fragmentēta un cikliska, ietverot kavēkļus un straujas attīstības posmus. Pedagoga attīstība notiek visā viņa profesionālās darbības laikā caur izglītošanos, pieredzi un savas profesionālās kompetences refleksiju. Pēc vācu pētnieku K.-O. Bauer, A.Kopka, S. Brindt (1996) secinājumiem par noteicošo profesionālajai kompetencei ir zināšanu, darbības un ētikas saplūšana kopveselumā. Pētnieki uzsver, ka profesionālo zināšanu ieguve un attīstība ir process, kas ilgst visas profesionālās pedagoģiskās karjeras laikā.

Pedagogu profesionālās pilnveides kursi: saturs un organizācija ***Teachers' Professional Development Courses: Content and Organisation***

Jau no iepriekš apskatītajiem pētījumiem (2006. -2007.) var gūt arī informāciju par tālākizglītības kursu organizāciju un to saturu. Kā liecina pētījumos iegūtā informācija, pedagogu tālākizglītības iespējas respondenti vērtējuši visai atšķirīgi: intervētie izglītības politikas veidotāji pedagogu tālākizglītības jautājumos bijuši ļoti optimistiski noskaņoti, izceļot gan piedāvāto apmācības iespēju daudzveidību, gan informācijas pieejamību par tiem; reģionālo izglītības pārvalžu vadītāji un respondenti no pedagoģiskajām augstskolām nav bijuši tik vienoti savos vērtējumos - lai gan arī šo respondentu vidū bijuši izteikti optimisti, tomēr atsevišķās intervijās ar šo abu grupu pārstāvjiem izskanējis skeptiskāks viedoklis; bet visskeptiskāk noskaņoti bijuši tieši reālās tālākizglītības piedāvājuma mērķauditorijas pārstāvji – pedagogi.

Pedagogi problēmas saskatījuši ļoti dažādos tālākizglītības procesa aspektos:

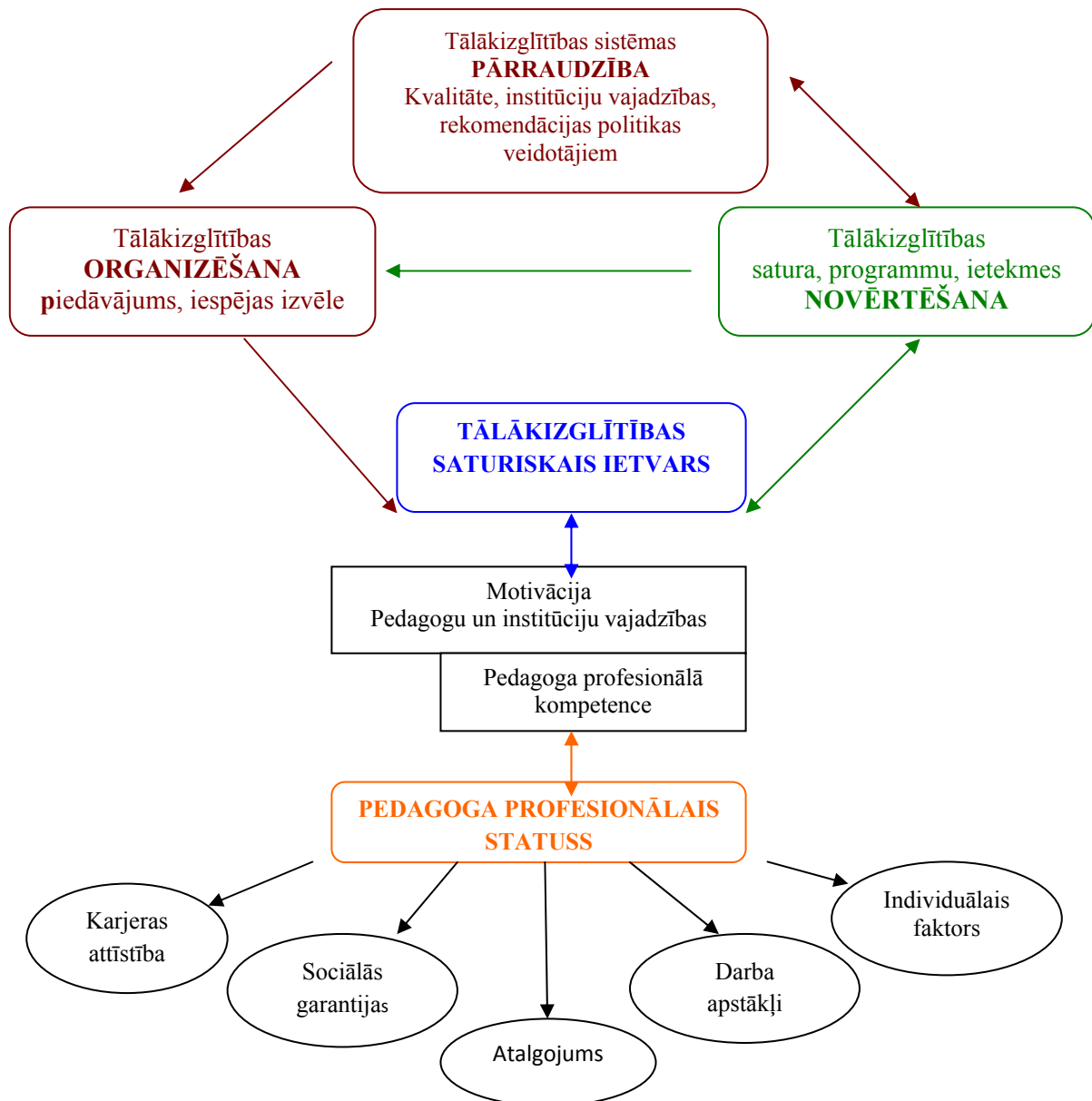
- diezgan skeptiski pedagogi raudzījās uz piedāvāto kursu kvalitāti, kritiski vērtējot piedāvāto bezmaksas kursu kvalitāti, populāro grupu darbu mācību ietvaros un noteikto kursu plānojumu;
- kā nepietiekamas vērtētas arī mācību izvēles iespējas;
- īpaši latviešu pedagogu grupu diskusijās respondenti atzinuši, ka, dodoties uz mācībām, ir grūtības vienoties ar kādu kolēģi par aizvietošanu un ka ne visās mācību iestādēs tiek ievērotas normatīvo aktu prasības par to, ka laiks, kas veltīts izglītības turpināšanai, tiek apmaksāts.

Vēl respondenti kā negatīvus faktorus izvirzījuši: pedagogu sastāva novecošanos, ir uzkrāta liela pieredze, bet diskutējams ir jautājums, cik aktīvi tiek uzņemtas jaunas pedagoģijas idejas, nomākts skolotāju garastāvoklis izpaužas skolēnu sūdzībās par attieksmi stundās, sadarbības trūkumu. Pētījumos no respondentiem izskanēja aicinājums piedāvāt risinājumus tādām problēmām kā:

- skolotāji labi pārziņa priekšmetu, bet tā pasniegšana ir teorētiska un trūkst praktiskā pielietojuma;
- skolēniem nav pieņemamas mācību metodes, kas ir vienveidīgas, garlaiko, nogurdina, bērni nespēj uztvert lietas jēgu, saistību ar praksi;
- skolotāji par maz izmanto interaktīvas mācību metodes un mūsdienīgas tehnoloģijas;
- vājais ķēdes posms ir psiholoģiskais un sociālais darbs ar auditoriju, kas arī ir saprotams, jo ar zemu pašapziņu nevar iedvest pozitīvismu jaunajai paaudzei.

- skolotāji maz vērības pievērš mācību sociālajam aspektam – sadarbībai ar klasi, pozitīvas gaisotnes veidošana klasē, darbs ar bērniem, kam ir mācīšanās grūtības un daudz kavējumu.

ES struktūrfondu Nacionālās programmas projektā „Pedagogu tālākizglītības metodiskā tīkla nodrošinājuma izveide” 2007.-2008. tika izstrādāta pēdagogu tālākizglītības sistēma (1.att.).

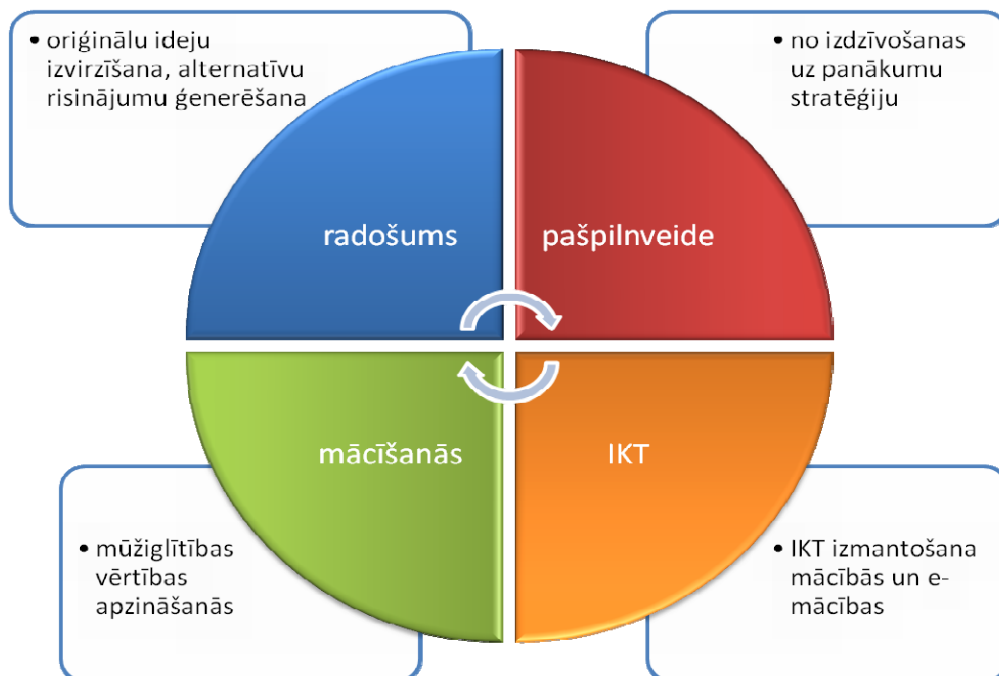

1.att. Projekta „Pedagogu tālākizglītības metodiskā tīkla nodrošinājuma izveide” shēma
Fig.1 The scheme of the project “Establishment of the methodical network for teachers’ further education”

Pamatojoties uz šajā projektā izstrādāto metodiku un tālākizglītības kursu moduļu sistēmu, 2010. gadā savu darbību uzsāka Valsts izglītības satura centra

Īstenotais ESF projekts „Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”(Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003), kura mērķis ir vispārējās izglītības pedagogu kompetences paaugstināšana un prasmju atjaunošana mūsdienīga mācību procesa nodrošināšanai un uz zināšanām un inovācijām balstītas sabiedrības veidošanai. Patlaban šis projekts aptver vislielāko pedagogu skaitu. Projekta īstenošanas rezultātā ir izstrādātas 39jaunas un jau tiek īstenotas 57 tālākizglītības programmas piecos komponentos – svešvalodu prasmes paaugstināšanai, IKT kompetences pilnveidei, vispārējo pedagoģisko kompetenču pilnveidei; izglītības jomas kompetenču pilnveidei; izglītības procesa vadības kompetenču pilnveidei. Katrai programmai ir izstrādāts arī izdales materiālu komplekts. Kopumā projekta kursus jau ir apmeklējuši 17000 pedagogu.

Plānojot projektu, tika izvēlētas aktuālās tēmas, kuras skolotājiem ir noderīgas mainīgajā pārmaiņu mācību procesā, piemēram, inovatora un uzņēmēja kompetenču attīstīšana izglītības procesā vai izglītība ilgtspējīgai attīstībai. Esošajā tālākizglītības sistēmā problēma ir tā, ka šādas programmas nav populāras. Ja skolotāji māca kādu konkrētu mācību priekšmetu, skola sagaida, ka viņu tālākizglītības saturs būs saistīts ar konkrētā mācību priekšmeta mācīšanu. Intervējot kursu īstenoņātājus, iegūta informācija, ka dažbrīt tieši lielās izvēles iespējas samulsina pedagogus. Pedagoģs neprot izdarīt pareizu izvēli, vēl arvien dominē uzskats, ka kursi ir jāapgūst tikai savā mācību priekšmeta jomā.

2.att. ESF projekta “Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība” programmu izstrādes koncepcija”

Fig.2 The conception of program development in the ESF project “Further education for teachers of general education”

Viens no projekta atslēgas vārdiem, līdzās radošumam, pašpilnveidei, IKT un mācībām, ir sadarbība (2. att.). Tālākizglītošanās procesā klausītāji to var vērot arī praktiski - kursus pārī vada praktiķi skolotāji un augstskolu mācītāji, atbilstoši katras programmas specifikai. Kursu organizēšanā tiek ieti divi ceļi, - ir kursi, kuri notiek pēc iespējas tuvāk pedagogu dzīves vietai, bet ir arī grupas Rīgā, kur mācīties ieradušies pedagogi no visas Latvijas.

Līdzās kursu vadīšanai nepārtraukti notiek arī kursu monitorings – pārraudzība. Paši kursu klausītāji, moduļa apguves beigās e-vidē aizpilda anketu.

Programmas vērtēšana ir vērsta uz programmas kvalitātes noteikšanu un/vai uzlabošanu pēc noteiktiem kritērijiem. Tā ir daudzveidīga, nepārtraukta un objektīva programmas atbilstības noteikšana izvirzītajam mērķim un uzdevumiem, saturam, izmantotajām metodēm, plānotajam rezultātam, paredzamajai ietekmei, kā arī programmas elementu savstarpējās saskaņotības noteikšana. Tā kā projekta viens no pamatmērķiem ir IKT prasmju paaugstināšana un iespējas tehnoloģijas izmantot mācību procesā skolā, tad arī novērtējuma anketās izskan klausītāju apmierinātība/neapmierinātība par jauno tehnoloģiju apguvi (2.tab.). Anketās izskan ieteikumi veidot diferencētas grupas, jo vēl arvien ļoti daudziem pedagogiem ir vajadzīga datorprasme. Īpaša uzmanība ir pievērsta izglītības procesa vadības kompetenču pilnveidei, lai īstenotupārmaiņas mācību procesā un izglītības iestādē kopumā.

2.tabula

Ģeogrāfijas un mājturības pedagogu kursu novērtējumi (674 anketas)
Course evaluations for teachers of geography and housekeeping (674 forms)

Ieguvumi

- Uzlaboju prasmes un iemaņas darbā ar IT un iegūtās jaunās zināšanas dos iespēju ieviest darbā jaunās metodes.
- Prasmi strādāt ar skāriendatoru-pirmoreiz dzīvē.
- Uzlaboju IT prasmes, ieguvu jau gatavus materiālus, ko izmantot darbā.
- Kā interesantāk vadīt stundas, izmantojot IT.
- Uzzināju daudz un dažādas jaunas internetadreses, kuras uzlabos manu turpmāko darbu ģeogrāfijas priekšmeta mācīšanā.
- Apguvu prasmi strādāt ar portatīvo datoru.
- Jaunas ierosmes E- vides izmantošanai stundās un precīzāku informāciju par zinātniski pētniecisko darbu izstrādes gaitu.
- Dators ir labs palīgs stundu vadīšanā.
- Jaunas interneta adreses, kas palīdzēs skolēniem labāk apgūt mācību saturu.
- Pilnveidoju savas datorprasmes, apguvu iespējas meklēt mācību materiālus interneta vidē.
- Ļoti daudz materiālus, kurus var izmantot savā darbā, izmantojot IT stundu laikā, kā arī stundu sagatavošanai.
- Iegūtie e-vides materiāli rosinās mani aktīvāk pielietot šādas metodes mācību procesā.

<ul style="list-style-type: none">• Paplašināju zināšanas par E-vides materiālu izmantošanu. Apguvu zināšanas, kā izveidot radošus patstāvīgos un pārbaudes darbus.• IT izmantošanas iespējas un veids, kā un kur meklēt informāciju.• IT materiālu izmantošana mācību stundas un kā individuālais mājas pētīšanas darbs.• Uzzināju daudz jaunas lietas, kuras ar interesi varēšu izmantot stundās, jaunas ideja, kā datoru var izmantot etnogrāfisko zīmju zīmēšanai, darba metodes, kuras var izmantot piem. "lēnais ēdiens".• E-vides materiāli ļoti labi, paldies par ieguldīto darbu!!!• E-vides materiālu pielietojumu mācību darbā.• Praktiska līdzdarbība IT.
Iebildes
<ul style="list-style-type: none">• Šī diena bija ļoti nogurdinoša, tāpēc, ka visu laiku vajadzēja pavadīt vienādā pozā pie datora.
Ieteikumi
<ul style="list-style-type: none">• Pabrīdināt klausītājus, ka lielākā darba laika daļa tiks veltīta e-videi, materiāliem tajā; lai paņem līdzi savas paroles darbam tālākizglītības mājas lapā.

Ieteikumipedagogu profesionālās pilnveides procesa organizācijai ***Suggestions for the Improvement of the Process of Teachers’*** ***Professional Development***

Domājot par iespējamām organizatoriskiem uzlabojumiem, jau iepriekš apskatītajos pētījumos respondenti interviju gaitā un diskusijās ieteica:

- izveidot vienotu koordinējošu centru un informatīvo datu bāzi tālmācības pasākumu sistematizēšanai;
- nepieciešamību nodrošināt individuālāku pieeju - lai sagatavotās tālākizglītības programmas būtu ne tik noteiktas un strukturētas, bet elastīgākas un konkrētai situācijai un vajadzībai labāk piemērojamas;
- rūpīgāk izvēlēties profesionālās pilnveides kursu pasniedzējus, vairāk orientēties uz praktiķiem;
- tālākizglītības kursus organizēt pēc iespējas praktiskajai skolas dzīvei tuvinātākus – ar pasniedzējiem praktiķiem un par lietām, ar ko nākas saskarties ikdienas mācību procesā.

Gadu gaitā ir izkristalizējušies skaidri principi un pieejas sekmīgai pieaugušo mācīšanās nodrošināšanai. Professore T. Kože (2012)norāda – “pieaugušajiem ir jāņem dalība sava mācību procesa plānošanā, organizēšanā un izvērtēšanā, maksimāli ir izmantojama pašu pedagogu pieredze, saturam ir jābūt aktuālam, problēmcentrētam saistībā ar pieaugušo profesionālo, sociālo vai personisko dzīvi. Pieaugušo mācīšanas būtība ir veidot integrētu mācību saturu pieaugušajiem un efektīvus metodiskos paņēmienus, kā arī teorētiskās zināšanas pārvērst nepieciešamajās dzīves prasmēs.”

Pieaugušajiem mācīšanās klases telpā ir viens no nepiemērotākajiem un neefektīvākajiem mācīšanās veidiem. Līdz šim gandrīz visi pedagogu

tālākizglītības kursi notikuši klases telpā 25 -30 cilvēkiem kopā. Kā efektīva pieeja ir atzīta **mācīšanās darbībā**. Tā parasti tiek organizēta darba vietā un nelielās grupās, kas saņem specifisku uzdevumu vai tā daļu un darbojas pedagoga- padomdevēja vadībā, organizējot darba procesu tā, lai no gūtās pieredzes izkristalizētos jaunas zināšanas vai mācības. Vēl viena pieeja ir **mācīšanās no pieredzes**. Tā nav ierobežojama vienā mācību jomā, bet gan ir starpnozaru un caurvij cilvēka profesionālās, sociālās vai personīgās dzīves jomas. Galvenā nodarbe mācīšanas procesā ir darbības, notikumu, parādību analīze un refleksija, ģenerējot jaunas interpretācijas un zināšanas. Professore I.Ivanova (2012) norāda, ka ievērojamā ASV zinātnieka M.Noulsa (Knowles)skatījumā pieredze ir nozīmīgs faktors mācību procesā. Pieaugušo, tai skaitā arī pedagogu mācību procesā ir brīži, kad dzirdētajai informācijai viņi nevēlas piekrist, jo viņus vada praktiskā dzīves pieredze. Tas bieži noved pie tā, ka pieaugušajiem grūti saistīt teoriju ar praksi. Gatavība mācīties pieaugušajim ir saistīta ar nepieciešamību, vajadzību, kas rodas, veicot dažādas lomas darbā, ģimenē, sabiedrībā.

Ņemot vērā pieaugušo mācīšanās teorijas un pieejas būtu jāņem vērā šādus nosacījumus:

- tālākizglītības aktivitātēm jābūt pieejamām visiem pedagogiem;
- sistēmai jānodrošina pedagogu vajadzību apzināšana un valsts izglītības prioritāšu ievērošana;
- tālākizglītības procesam jābūt plānotam ilgtermiņā;
- sistēmai elastīgi jāreaģē uz tālākizglītības vajadzību izmaiņām;
- sistēmai jānodrošina efektīva resursu izmantošana;
- tālākizglītības sistēmas pamatā jābūt starpinstitucionālajai sadarbībai un funkciju precīzai definēšanai.

Nepieciešams būtu arī izstrādāt tālākizglītības pārraudzības sistēmu, kas sistemātiski sekotu līdzī pedagogu tālākizglītības kvalitātes īstenošanai atbilstoši tālākizglītības mērķiem.

Pārraudzības sistēmas posmi varētu būt:

- pārraudzības procesu plānošana,
- situācijasapzināšana (sabiedrības, pedagogu vajadzību apzināšana, resursu izpēte, piedāvājuma apzināšana, izvērtēšana),
- kvalitātes novērtēšanas kritēriju un instrumentu izstrāde
- kvalitātes novērtēšanas process,
- iegūto rezultātu izvērtēšana un analīze,
- priekšlikumi, ieteikumi kvalitātes uzlabošanai, atbalsta sniegšana.

Šādi pārraudzības posmi tika iestrādāti 2008.gadā ES fondu projektā „Pedagogu tālākizglītības metodiskā tīkla nodrošinājuma izveide”.

Secinājumi Coclusions

Mainoties sabiedrībai, mainās arī izglītība. Mainīgajos apstākļos skolotājam jāanalizē savas darbības efektivitāte, jāpārdomā sava darba metodes, jākorrigē, ja tās nedarbojas, jāmeklē jaunas alternatīvas un jāpilnveidojas. Tātad jānotiek nepārtrauktai profesionālajai attīstībai.

Organizējot un plānojot pedagogu profesionālās pilnveides kursus, noteikti ir jāņem vērā pieaugušo mācīšanās īpatnības un pieejas. Mācīšanās darbībā un mācīšanās no pieredzes ir iestrādāta jau ESF projekta „Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība” ietvaros, piedāvājot skolas vai novada kolektīviem un/vai mērķgrupām piedalīties vienas dienas (6 st.) / divu dienu (12 st.) praktiskajās darbnīcās, kurās skolotāji pilnveidos profesionālo un pedagoģisko kompetenci dažādās jomās (IKT prasmju, sadarbības, finanšu prasmes, vispārējo pedagoģisko kompetenču pilnveides u.c.jomās) nelielās grupās pedagogu- praktiķu vadībā.

Ir jādomā par pedagogu tālākizglītotāju sagatavošanu. Visveiksmīgākie pasniedzējiursos ir pedagogi – praktiķi, kas teorētiskās atziņas balsta savā pieredzē.

Iztrūkstošais posms pedagogu profesionālās pilnveides procesā ir pabeigto tālākizglītības kursu ietekmes vērtēšana. Nav pētīts vai un kādas pārmaiņas kursu ienes pedagoga profesionālajā darbībā, kā tie sekmējuši pedagoga izaugsmi, kad tā kļūst par noturīgu pedagoga profesionālās izaugsmes struktūrveidojumu. Vai un kā eksistē pedagoģiskās izaugsmes motivācija? Kā tiek ievērots sinerģijas princips, kad profesionālā veidošanās notiek vairāku faktoru ietekmē, ko nosaka subjekta īpatnības.

Makenzija (McKinsey) 2007.gadā veiktais pētījums definēja, kādas ir galvenās trīs lietas, kas izglītības sistēmai ļauj kļūt labai:

- ir nepieciešami skolotāji ar motivāciju strādāt;
- atbalsts skolotājam visā pedagoga karjeras laikā;
- kvalitatīvas izglītības nodrošinājums jebkuram skolēnam

Balsta vārds visam pedagoģiskajam procesam skolā ir **SADARBĪBA**. Sadarbība noteikti kļūst par balsta vārdu pedagogu profesionālās pilnveidesursos.

Summary

In the current national situation, teachers' professional development is mainly provided due to international organizations and especially the availability of European structural funding, and the implementation and results of life-long learning projects. It is still being implemented in the form of various further education courses in the traditional 36 hours' way. The issue of who is providing these courses is important. The experience of Latvia shows that it is mainly the teaching staff of higher

educational institutions. Respondents in these courses often admit that they lack any connection with real life in an educational institution and that methodology dominates. But, new and modern teaching forms suited to aspects of adult education are coming into the further education environment more and more. By collating the forms filled out by teachers who completed professional development courses in 2011 and 2013, it can be concluded that a growing percentage of teachers prefer active forms of work, which are based on their experience and learning in action. Increasing numbers of teachers are adopting the view that one has to take an active part in the planning, organising and evaluation of one's learning process, using one's own experience to the maximum. Teachers want the content to be current, and in line with the Ministry of Education and Science's latest formulations. Teachers are choosing to develop themselves not just within the narrow confines of their teaching subjects, but rather from an interdisciplinary point of view, which helps to see a problem in all of its complexity and to find solutions to it.

Teachers wish to work in a modern way, but do their actual circumstances in life allow them to do this? Teachers are overworked, and schools are inadequately modernised. Unfortunately, conditions in different parts of Latvia vary, as are the possibilities of working in a high quality way. If we compare a school in Riga, and a school x, somewhere in Latvia, then there may not be the same opportunities for development, as the teacher may possibly not have access to modern teaching equipment or technology and further education courses may not be as accessible.

Some serious thinking is required about a new approach to teachers' professional development which is based on modern adult education aspects and which would promote the provision of high quality education in today's schools.

EIROPAS SAVIENĪBA

Raksts tapis ar projekta „Doktora studiju attīstība Liepājas Universitātē”, vienošanās Nr.2009/0127/1DP/1.1.2.1.2./09/IPIA/VIAA/018) atbalstu .

Literatūra

1. Alijevs, R. (2005). *Izglītības filozofija 21. gs.* Rīga: Retorika A.
2. Bauer K.-O., Kopka A., Brindt S. (1996). *Pädagogische Professionalität und Lehrerarbeit.* Weinheim und München.
3. Beļickis, I. (2001). *Par pedagogu profesionālās meistarības pilnveides programmu veidošanu.* Skolotājs, 4,34-38.
4. Burke, J. (1989). *Competency-Based Education and Training.* London: Falmer Press.
5. ESF projekti Latvijā (2011). *Skolotājs*, 1(81), 61-73.
6. European Commission. *Common European principles for teacher competences and qualifications* (2005). Retrieved March 6, 2013, from http://ec.europa.eu/index_en.htm
7. Geidžs, N.L., & Berliners, D.C.(1999). *Pedagoģiskā psiholoģija.* Rīga: ZvaigzneABC
8. Geske, A., & Grīnfelds, A. (2006). *Izglītības pētniecība.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

9. Ghaye, A. & Ghaye, K. (2003). *Teaching and Learning through Critical Reflective Practice*. London: David Fulton Publishers.
10. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013. gadam (2006). Apskatīts 06.03.2013. no:
www.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-2013.doc
11. Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework (2008). Retrieved March 6, 2013, from http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/lifelong-learning/keycomp_en.pdf
12. Koķe, T. (1999) *Pieaugušo izglītības attīstība: raksturīgākās iezīmes*. Rīga: Mācību apgāds NT
13. Latvija 2030. *Latvijas ilgspējīgās attīstības stratēģija* (2009). Apskatīts 06.03.2013. no: http://www.rapl.gov.lv/uploads/filedir/aktualitates/Latvija2030_%20kopsavilkums.pdf
14. Mārtinsone, K. (2012). *Pieaugušo izglītība*. Rīga: Raka.
15. Strode, A. (2010). *Studentu patstāvīgā profesionālā darbība pedagoģiskajā praksē*. RA izdevniecība.

Karīna Brikmane	National Centre for Education, Ministry of Education and Science, Republic of Latvia Vaļņu 2, Rīga E-mail: karina.brikmane@visc.gov.lv Tel.: +371 29225080
------------------------	--